

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Конституція України.

Закарпаття: яскрава перлина у барвистому намисті

Три десятиліття української Незалежності — це роки триумфів, втрат, здобутків і перемог, розчарувань і проявів крицевої сили духу народу, воля якого ніким звоєвана ще не була. І не буде!..

Будь-де і будь-коли тільки йдеться про ювілеї, час теперішній і давній, закарпатці одразу згадують свою тернисту минулину. Як боротьбу. Непокору. Постійний спротив. Опришківський дух!..

Адже ми упродовж тисячоліття чужоземного гніту і знущань зберегли мову предків, свою віру, пісню, традиції і звичаї.

Ми тут, за Карпатами, боролися за своє, обстоювали наше, рідне!..

Чи не такі ж перевали долі уже державного становлення мають нині здолати всі українці, аби обстоювати і ствердити Незалежність, Волю і Свободу усієї нашої України?!

І чи не за нашу державну волю і соборність на східному фронті восьмий рік стоять і гинуть українські витязі?..

Свобода і нині дається кров'ю!

Закарпатці жертвовно ішли до свободи, тому першого грудня 1991-го за Акт незалежності України проголосували аж 92,59 відсотка усієї багатонаціональної родини. Це був триумф! І лише в українських реаліях улітку 1992-го вдалося ух-

валити рішення про остаточне закриття Пістрялівської радіолокаційної станції. РЛФ — це гірше, ніж «свій» Чорнобиль, залишений у спадок радянським минулим.

Уперше в історії за час української Незалежності наші країни стали управлінцями державного рівня. Серед них — Василь Дурдинець, Орест Климпуш, Іван Герц, Віктор Пинзеник, Віктор Банлага, Нестор Шуфрич, Іванна Климпуш-Цинцадзе...

За ці ж роки плеяда блискучих художників і письменників стала лауреатами Шевченківської премії — Іван Чендей, Петро Скунець, Дмитро Кремін, Петро Мідянка, Мирослав Дочинець, Юрій Герц, Володимир Микита... Чемпіонських звань України і Європи досягло чимало спортсменів; виросла ціла шеренга військовиків-генералів. Споруджено низку високохудожніх пам'ятників.

Закарпатці ніколи не забудуть щедру руку допомоги, подану всіма регіонами України після трагічного листопадового паводка 1998 року, а також весняного 2001-го.

За ці десятиліття газифіковано сотні сіл, відкрито нові медичні установи.

І не вважаючи на труднощі становлення та перепопи росту держави, закарпатці живуть з Вірою, Надією і Любов'ю до рідної України!

Благословенні небом!

Історія Закарпаття є складовою частиною минулини України, але має цілу низку особливостей, які позначилися на економічному, політичному й етнічному розвитку краю. Перша згадка про життя людей на території Закарпаття стосується раннього періоду: близько одного мільйона років до н. е. У III ст. під тиском римлян з долин Сирету і Пруту сюди переселилися карпи — одне з фракійських племен. На думку багатьох учених, від назви цього племені й отримали назву гори Карпати.

Словаччиною, на північному заході з Польщею.

Через своє геополітичне розташування Закарпатська область посідає активну позицію у сфері транскордонного співробітництва, а як найзахідніша область України має широкі контакти з багатьма країнами Євросоюзу. Тож є своєрідним містком для подальшої євроінтеграції. Більшість інвесторів, які вже присутні на Закарпатті, представляють сьгодні великий міжнародний бізнес. Багаторічна співпраця з іноземними компаніями показала, що іноземний бізнес може ефективно і спокійно працювати в найзахіднішому регіоні України, приносячи вигоду як Закарпаттю, Україні, так і закордонним партнерам. Реалізація інвестиційних проєктів закарпатських підприємств спрямована на розвиток економіки краю, та держави загалом. Їхнє ефективне впровадження сприяє зайнятості населення і наповненню дохідної частини бюджету, відродженню економіки держави.

За підсумками першої половини 2021 року індекс промислової продукції становив понад сто відсотків. Його зростання досягнуто

за рахунок добувної та переробної промисловості. Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами з 98 країн. За даними Національного банку України, в Закарпатську область залучено 244,8 млн дол. США прямих іноземних інвестицій. Їхній обсяг у розрахунок на особу становив 196 доларів.

Закарпаття, як туристичний край, може запропонувати відвідувачам незабутні враження будь-якої пори року, маючи велику кількість привабливих місцевостей, а деякі з них за своєю унікальністю не мають аналогів.

Однак романтикам і заповзятим мандрівникам Карпати, найімовірніше, запам'ятаються величними гірськими хребтами, що впираються своїми вершинами просто в небесну блакить. Найвища точка, що одночасно і є найвищою вершиною Українських Карпат, — красуня Говерла (висота понад 2061 метр над рівнем моря). Знаходиться Говерла на території Карпатського біосферного заповідника. В області налічується 56 гірськолижних витязів. Майже 70 відсотків території області займають гори.

На Закарпатті наявні також великі заповідні об'єкти: національні природні парки «Синеvir», «Ужанський» та національний природний парк «Зачарований край».

У горах цвітуть пурпурові квіти рододендрона — славетної червоної рути, і легендарний едельвейс — шовкова косиця, що росте тільки на важкодоступних прямовисних скелях.

І все ж, Карпати більше відомі як унікальне місце для зимового відпочинку. У низині стійкий сніговий покрив утримується, як правило, з початку грудня і до кінця березня, а у високогір'ї — з жовтня і до кінця травня—початку червня. Засніжені схили полонини Драгобрат, що в Рахівському районі, мають заслужено добру славу зимової туристичної Мекки.

Саме на Закарпатті, на Рахівщині, поблизу села Ділового — географічний центр Європи, на знак чого тут у 1887 році споруджено піраміду. Ми й справді у центрі Європи: якихось година-півтори льоту з Києва (800 км) чи Праги (900 км); за 380 кілометрів від Будапешта і за 600 км від Відня, за 1640 км — до Бонна, 1700 км — до Москви, 1730 км — до Женеви, 1850 км — до Рима.

Далеко за межами Закарпаття відома ще одна унікальна місцевість — Долина нарцисів. Розкинулася вона в урочищі Кіреші поблизу міста Хуста. Це єдине місце, де зустрічаються природні зарослі нарциса вузьколистого. Територія Закарпаття посічена густою мережею річок. Також в області 137 озер. Найпривабливіше з них — на території національного природного парку «Синеvir» — високогірне Синеvirське озеро — одне із див туристичного Закарпаття. Площа водного

плеса становить майже п'ять гектарів, найбільша глибина — 22 метри. Посередині крихітний острів, схожий на зіницю величезного ока, площею всього кілька квадратних метрів. Звідси й народна назва озера — Морське око.

Незвичайними за своїми властивостями є соляне озеро Кунігунда, що знаходиться в селищі Солотвино Тячівського району. Для нього характерна висока мінералізація і, як Мертве море в Ізраїлі, озеро відоме завдяки ефекту виштовхування.

Дивовижними за своєю красою є водоспади Закарпаття: Воєводино, Шипот, Скало, Соловей, Червоний партизан, Труфанець.

Мережа оздоровчих, рекреаційних та туристичних об'єктів області перевищує півтисячі одиниць, 700 водопровів мінеральних вод та розсолів у складі 67 основних родовищ мінеральних та термальних вод, значна частина яких використовується як з лікувально-рекреаційною, так і з промисловою метою. За хімічним складом вони є аналогами відомих вод Єсентуки і Боржомі. Крім цього, понад 500 сільських садіб області готові надавати послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля.

Значний історико-культурний та архітектурний потенціал — дерев'яні церкви Закарпаття — найцінніший внесок краю у світову мистецьку скарбницю. Переважна їх більшість споруджена без єдиного гвіздка! Справжньою гордістю закарпатців є триверхі лемківськї та бойківськї церкви, які збереглися для нащадків як найдавніший спосіб українського храмобудування. Закарпатська Гуцульщина представлена п'ятизрубними церквами. На території Закарпаття збережено 118 дерев'яних церков.

Старовинні фортеці займають особливе місце в історії краю. Замки протягом багатьох століть були німими свідками бурхливої середньовічної історії. Більшість з них (Невицький, Середнянський, Квасівський, Хустський, Боржавський, Виноградівський та інші) відносилися до феодальних чи лицарських, були величезними за розмірами і служили для своїх небагатих господарів житлом і фортецею одночасно. Час безжалісний. Від більшості замків залишилися лише руїни. До наших днів відносно добре збереглися лише два кам'яні велетні — Ужгородський та Мукачівський.

Закарпаття є також батьківщиною всесвітньо відомих художників Ігоря Грабара, Адальберта Ерделі, Йосифа Бокшая, Федора Манайла, Андрія Коцки... Родом звідси композитор Дезидерій Задор, Степан Мартон, Євген Станкович, співачка Гізела Ципола та багато інших митців.

За останні роки в області широкого розмаху набув фестиваліний рух, метою якого є збереження та підтримка традицій і звичаїв національних меншин, а також сприяє частковому вирішенню питань соціально-економічного розвитку регіону, особливо гірських територій.

Хто хоч раз побував на Срібній Землі, завжди пам'ятатиме і кришталеву прозорість дзвінких річок, і срібне звучання чистого повітря, і неймовірну красу та велич гір, що відлюнують дивовижною історією, розлятою у замках, парках, вузьких вуличках та стертих віками блискучій бруківці.

Закарпаття надзвичайно перспективний регіон України!

Анатолій ПОЛОСКОВ,
голова обласної державної адміністрації.

ФОТОФАКТ

Триває оновлення автодоріг у всіх районах області. На це у рамках «Великого будівництва» виділено: на ремонт доріг місцевого значення — 392 млн грн; на автошляхи державного значення — понад 4 млрд грн. Такий рівень фінансування, за словами директора департаменту інфраструктури облдержадміністрації Едуарда Маляра, зберігається останні два роки.

Фото прес-служби ОДА.

Кожен шостий письменник — лауреат

Закарпатська обласна організація Національної спілки письменників України цього року відзначає тридцятиліття. Хоча історія письменницької організації як такої має набагато більший вік. 1946 року в області було створено спілку радянських письменників, яка була покликана ідеологічно обслуговувати російський комуністичний окупаційний режим.

Заради справедливості варто сказати, що далеко не всі письменники того часу стали прислужниками окупантів. Крім того, жоден із тих, хто прагнув прислужитися, визначних результатів у справі лізоблюдства не досягнув. Натомість наша спілчанська організація переросла у підпільний штаб боротьби за Незалежність України — найбільш прогресивні письменники стали не просто засновниками Народного руху України, вони очолили обласну громадську організацію НРУ, що згодом стала партією. Йдеться передусім про Петра Скунця — першого голову обласної організації НРУ, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка 1997 року. П'ять років до того цієї високої відзнаки Незалежної України удостоївся Іван Чендей — відомий прозаїк та співавтор сценарію фільму «Тіні забутих предків». У часи сесеру наших письменників високими нагородами не балували — певно не було аж таких великих заслуг перед режимом. Такі наші старші колеги, як Юрій Керекеш, Федір Потушняк, Юрій Чорі, Юрій Станинець, Зореслав Михайло Томчаний та ще кілька інших демонстративно не любили комуністів різних рівнів і прямо чи приховано говорили про це у своїх творах. Василь Химішинець за таку нелюбов понад тридцять років провів у психлікарні на примусовому лікуванні. Але це тема для зовсім іншої розмови.

Осередком вільнодумства Спілка залишається і у наш час. Мова про те, що тут народжуються і реалізуються проекти, що утверджують національну ідею, сприяють підвищенню інтелектуального та культурного рівня земляків. А ще сьогодні належність до НСПУ дає членам організації статус професійного письменника. Це надзвичайно важливо, адже нас завалює

лавина низькопробної самодіяльної неграмотної книжкової продукції. Бонині за гроші можна видати будь-що і в будь-якій кількості.

Та продовжимо про наші здобутки. Ніколи не втрачав зв'язків із Закарпаттям Дмитро Кремень — лауреат Шевченківської премії 1999 року. Хоча він і проживав на той час у Миколаївській області, та дух Карпат, змішаний із вільним степовим вітром, був завжди присутній у його творчості. Тому вважаємо його своїм. Та і він ніколи не цурався звання Закарпатця, постійно підтримував контакти із колегами по перу, приїжджав не тільки із презентаціями своїх книг, але і просто до родини у село Суха Іршавського району. До речі, у серпні на фасаді його рідної школи планується встановлення меморіальної дошки визначному землякові.

2012 та 2014 роки принесли ще дві Шевченківські премії на Срібну Землю. Спочатку лауреатом став Петро Мідянка, відтак Мирослав Дочинець — обоє закінчили одну і ту ж школу у Хусті, що вже є неординарним фактом історії премії. Жоден із цих письменників не потребує особливого представлення, адже їх обох знають не тільки в Україні, а і далеко за її межами. І якщо творами Мідянки цікавляться в Європі, то філософія «Горянина» Дочинця зачарувала не тільки західний світ, а навіть японців.

2021 рік приніс нам ще одну чудову новину — лауреатом Національної премії імені Тараса Шевченка стала Оксана Луцишина, наша поетеса, яка проживає тепер у США. Отже, за роки Незалежності наша організація, що нараховує трохи більше тридцяти письменників, отримала аж шістьох лауреатів найвищої літературної відзнаки України. Це неабияке досягнення! А ще у нас є і лауреатка премії імені Лесі

Українки Галина Малик. А ще є лауреати інших престижних всеукраїнських та міжнародних відзнак.

Але премії — то не головне досягнення наших письменників. Бо після нас залишаються тільки твори. Отже, кілька абзаців про книжки колег.

Мирослав Дочинець має звання «Золотий письменник України». Такий титул свідчить, що книги автора розійшлися більш ніж сотисячм накладом. А звання «Діамантовий письменник України», яке би свідчило, що книги письменника купило більше мільйона читачів, ще не придумали. Першим його власником мав би бути саме Мирослав Дочинець, бо тільки одна його невеличка книга про діда Ворона має понад півтора мільйона читачів. А є ще багато інших книжок, які теж мають неабияку популярність.

Варто згадати тут і книги, а їх понад сорок, Олександра Гавроша, який активно працює не тільки у прозі, а і в драматургії. Його п'єси ставлять на сценах кількох театрів. Крім того, він єдиний із нас нинішніх, за твором якого знято фільм «Іван Сила» про нашого славного силача Івана Фіркака-Кротона. П'єси для дітей та чудові сучасні казки пише і Василь Шкіря. У дитячій літературі працює також Лідія Повх, хоча основне її покликання — висока поезія. Із молодих для наймолодших пишуть Оксана Фулутка та Жанна Хома. Остання ще і видає чудовий журнал «Чарівний ліхтарик», що надзвичайно популярний серед дітей Закарпаття та України. Через карантин ми ще не прийняли Жанну до своєї спільноти, але це питання часу. Крім неї, у нас є ще кілька молодих і талановитих письменників, які спільно із членкинею нашого правління Анною Фельцан могли би створити молодіжну секцію осередку. Згадаємо молодого письменника Оксана Фулутка доб-

ре володіє англійською та видає двомовні книги, які продаються у тому числі і на Амазоні.

Близькість кордону спонукає наших авторів перекладати поезію та прозу з інших мов. Систематично працює на цій ниві Тетяна Ліхтей, яка видає альманах «Між Карпатами і Татрами», у якому публікувалися десятки авторів, перекладених словацькою мовою, та не менше словаків, перекладених українською. До когорти активних перекладачів відносимо і поета Василя Густі, і Надію Панчук, і постійного автора журналу «Всесвіт» Віктора Мотрука, і угорця Олександра Горвата.

Треба зауважити, що є у нас і такі письменники, котрі розгубилися і ще не адаптувалися до сучасних умов життя. Вони не вміють, у силу різних обставин, просувати свої твори, пропонувати їх видавцям, видавати книги за власні кошти, продавати їх та популяризувати через електронні засоби комунікації. Але таких небагато. Натомість Петро Ходанич, Андрій Дурунда, Тетяна Рибар, Василь Горват, Мар'яна Нейметі, Тетяна Грицан, Олена Пекар, Христіна Керита, Василь Кухта, Іван Ребрик проявляють неабияку активність і досягають успіху, стають лауреатами премій та переможцями конкурсів, знаходять своїх читачів.

Одним із найбільш знайомих улюблених читачами авторів залишається Дмитро Кешеля. Його дивовижні історії зачаровують і змушують повертатися до них знову і знову. Бо письменник уміє і розсмішити читача, і викликати у нього сльози, і змусити замислитися над вічними питаннями про життя і смерть. Його книги видає столична «Академія», хоча вони сповнені суто закарпатського колориту та просякнуті місцевими народними мотивами. Насправді, у світовій літературі це цінується і вітається. Поруч із ним у всеукраїнських видавництвах видає свої романи і Наталія Дурунда — лауреатка премії «Коронація слова». Її надзвичайна працездатність дає можливість читачам чи не щороку знайомитися із новою книгою. Такою ж продуктивною є і Вікторія Андрусів — невтомна мандрівниця та авторка популярних та іноді шокуючих пересічного читача творів.

Значна частина наших письменників мають наукові звання та працюють в університеті. У першу чергу

назвемо Сергія Федаку — професора, автора кількох історичних романів та низки поетичних книг. Тепер Сергій працює над унікальною «Історією України» у 17 томах. Наразі чотири томи уже побачили світ (див. «Голос України» за 8 травня). Поруч із ним в Ужгородському національному університеті працює деканом факультету романогерманської філології прозаїк Михайло Рошко, автор містичних творів і письменник, який першим в Україні порушив тему нестатутних відносин у тоді ще радянській армії. Він же першим почав проводити відеолекції зі світової літератури — а то ще було задовго до цієї страшної пандемії.

Окремо слід зазначити, що вчені звання мають також: Іван Зимомеря, Тетяна Ліхтей, Оксана Луцишина, Петро Ходанич, Лідія Повх, Василь Лавер, літературознавці Олександра Ігнатівич та Надія Ференц. Завдяки цим усім людям наша обласна організація вважається однією із найпотужніших в Україні.

До досягнень нашої Спілки слід віднести і створення у Фейсбукі сторінки «Письменники Закарпаття», яка має тисячі читачів та активно популяризує нашу літературу у віртуальному просторі. Ми одні із перших в Україні започаткували прямі етери письменників, у яких кожен мав можливість розказати про свої персональні досягнення та презентувати власні книги. В умовах пандемії це надзвичайно важливо і, треба сказати, це дало свої плоди. Зацікавленість літературою Закарпаття значно зросла і, у першу чергу, серед місцевих читачів. У часи малочитання та падіння попиту на друковану книгу такі дії, таку нашу роботу важко переоцінити.

Започатковані головою обласної організації «Вечірні розмови» розпочалися з бесіди із Оксаною Луцишиною наступного ж дня після присудження їй Національної премії. Проект «Вечірніх розмов» передбачає ґрунтовне заглиблення співорозмовників у актуальні теми сьогодення через призму літератури. У віртуальну студію запрошуються не тільки закарпатські письменники, але і визначні культурні діячі держави, знакові українські письменники, адже ми є невід'ємною частиною загальнонаціонального літературного процесу.

Василь КУЗАН, голова Закарпатської обласної організації Національної спілки письменників України.

ХРОНІКА

1 грудня 1991 року — на всеукраїнському референдумі України підтримали 92,59% закарпатців; на загальнообласному референдумі 546 540 осіб (78% дорослого населення) висловилися за надання Закарпаттю статусу самоврядної території у складі незалежної України.

6 березня 1992 року — облрада вирішила просити Верховну Раду України прийняти розроблений ініціативною групою закон «Про спеціальну адміністративну територію «Закарпаття».

2 березня 1994 року — указом Президента України присуджено державні премії імені Т. Шевченка закарпатцям — письменникові Іванові Чендею та художнику Юрієві Герцу.

3—5 листопада 1998 року — на Закарпаття обрушився катастрофічний паводок, що спричинив матеріальні збитки на загальну суму 810 мільйонів гривень.

9 березня 1999 року — на площі Народній в Ужгороді відкрито пам'ятник Тарасові Шевченку.

14 березня 1999 року — з нагоди 60-ї річниці Карпатської України поблизу м. Хуста відкрито меморіальний парковий комплекс «Красне поле».

5—14 грудня 2001 року — Всеукраїнський перепис, населення Закарпаття — 1 254 614 осіб.

9 березня 2005 року — художникові В. Микиті за серію робіт «Рідний край» присуджено Шевченківську премію.

Травень 2014 року — бійці 128-ї окремої гвардійської гірсько-піхотної Закарпатської бригади зайняли позиції в Луганській області в районі Лисичанська, Северодонецька та Рубіжного.

18 лютого 2015 року — указ Президента України про присвоєння звання «Герой України» командирі 128-ї окремої гвардійської гірсько-піхотної Закарпатської бригади полковнику С. Шапталі.

20 серпня 2015 року — презентація у Закарпатському краєзнавчому музеї репринтного видання Королевського Євангелія 1401 року.

16 липня 2016 року — у Закарпатському облвійськкоматі медалями «За оборону Луганського аеропорту» нагородили 61 військового, з них 12 — помертло.

29 липня 2016 року — в ОДА нагородили чотирьох краєвих випускників Закарпаття, які отримали по 200 балів на ЗНО.

ФОТОФАКТ

Ужгородський залізничний вокзал, наново побудований і відкритий у 2004 році, став не лише окрасою обласного центру Закарпаття, а й одним із найгарніших і найсучасніших вокзалів в Україні. До його сучасного вигляду доклав руку тодішній міністр транспорту Георгій Кірка. Тож недарма в залі очікування — меморіальний куточок, присвячений цьому керівникові. Центром експозиції є погруддя Героя України Г. Кірки. У шафі під склом зберігаються особисті речі колишнього міністра, серед нагород — оригінальний орден «Золота Зірка».

Фото з відкритих джерел.

